

Hogy a nyomor ne eméssze fel a jövőt

Miről szóljon a következő tíz év politikája? - Keresztény értelmiségiek javaslatai 600 kérdésben

Az *Idők jele* címmel vitairatot adott közre a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége, a Magyar Polgári Együtműködés Egyesület és a Professzorok Batthyány Köre. A könyvet bemutató rendezvényen Orbán Viktor miniszterelnök azt mondta: a dokumentum kérdéseire adott válaszok 10 évre meghatározhatják a polgári kormányok politikáját. A szociális fejezetet a Magyar Máltai Szeretetszolgálat két vezetője, Vecsei Miklós alelnök és Tarnai Zoltán regionális ügyvezető írta.

A Keresztény Értelmiségiek Szövetsége, a Magyar Polgári Együtműködés Egyesület és a Professzorok Batthyány Köre által írt, Az *Idők jelei* című vitaanyagról Orbán Viktor azt mondta, hogy a dokumentum legalább 10 évig értékálló lehet és a róla szóló vitákat követően meghatározhatja a polgári kormányok politikáját. A vitaanyagban megfogalmazott több mint 600 problémára reagálva a miniszterelnök aláhúzta, hogy, nem az a kérdés, hány problémánk van, hanem az, hogy reális esélyünk van-e arra, hogy megoldjuk ezeket. Az *Idők jelei* című összeállítás 16 résztema elemzésével az ország rendszerváltás óta elért eredményeit veszi számba, kritikát gyakorol a negatív jelenségek felett - mint például a túlközpontosítás, egyes esetekben az arrogáns, technokrata szemlélet eluralkodása és a ki nem érlelt döntéshozatal - és javaslatot tesz a követendő irányra.

Az [Inforádió](#) beszámolója szerint Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztériuma a kiadvány bemutatóján emlékeztette a hallgatóságot, hogy húsz évvel ezelőtt jelentette meg a Magyar Katolikus Püspöki Kar az "Igazságosabb és testvériesebb világot!" című, hasonló témájú körlevelét. Martonyi János volt külügyminiszter szerint nem biztos, hogy mindenki egyetért minden javaslattal, maga sem, ám a lényeg az üzenet, a nemzet felemelkedésére irányuló törekvés. Gyulay Endre nyugalmazott szeged-csanádi püspök a már említett körlevél és a mostani vitaanyag indoklásaként aláhúzta, hogy az egyház feladata, hogy az evangélium kincseit átadja az embereknek. Tökéczki László történész, egyetemi tanár kiemelte, hogy a vitaanyaggal a magyar kereszténység bebizonyítja, hogy nem fél megvédeni a régi értékeket. Osztie Zoltán belvárosi plébános részint a vitaanyag elkészültének folyamatát mutatta be, Náray-Szabó Gábor akadémikus pedig kiemelte, hogy a jelenlegi kormánypolitika iránya jó, ám csak akkor tartható, ha a politika és a társadalom képes a kisebb nagyobb hibák felismerésére és meghaladására.

(Az *Idők jelei* c. vitairat letölthető innen)

A Vecsei Miklós máltai alelnök és Tarnai Zoltán regionális ügyvezető által írt szociális fejezet itt olvasható:

Szociális ügyek

Visszajelzés nélküli működés

Az évek során számos alkalommal átalakított szociális ellátórendszer jellemzői között egyvalami maradt következetesen állandó: a visszajelzés nélküli működés. Másként mondva: a közmegegyezésen alapuló mérések, a kiindulási alapként elfogadható tények hiánya végigkísérte az elmúlt 25 évet. A társadalmi változásokat évtizedes távlatokban szokás értékelni, az ellátási reformokról így csak hosszú idő után derülnek ki, vajon közelebb vittek-e a kitűzött célokhoz, vagy épp ellenkezőleg, távolabb sodortak tőlük. Érdemi visszajelzés, kritikus értékelés rendszerint csak a következő politikai ciklus elején készül, amikor az addig alkalmazott eszközöket lecserélik.

Pedig nem biztos, hogy minden esetben az eszköz volt rossz, csak éppen nem akadt senki, aki a változásokat nyomon követte, hiteles módon mérte volna. A konszenzus alapján végzett monitorozás, a továbblépéshez szükséges tények ismerete a szociális politika talán legjobban hiányzó eleme. Hogy mekkora hiányról beszélünk, azt jól érzékelteti, hogy különböző csoportokhoz tartozó szakemberek azon vitatkoznak, tulajdonképpen hány gyerek éhezik Magyarországon.

Ciklusonként változó prioritások

Az elmúlt 25 év magyarországi szociálpolitikájára is igaz, hogy legfontosabb célkitűzései, meghatározónak mondott értékei politikai ciklusonként változtak. Az egymást váltó kormányok újabb és újabb elvárásokat helyeztek előtérbe, a segélyezési és szolgáltatási rendszerek átalakítása azonban soha nem sikerült maradéktalanul. Ha valaki az intézmények mindennapi tevékenységét vizsgálva azt próbálná megfejteni, hogy az egyes ellátások feladatait meghatározó előírásokat milyen világnézetet valló testület fogalmazta meg, többnyire csak találgatni tudna. A ciklusról ciklusra átörökített, sokszor átalakított rendszer hol jól, hol rosszul működik. Egyértelmű értékei mellett gyorsan megtapasztalhatók a határai is. Működésének esetlegességét jelzi, hogy míg a Nyugati aluljárójában üldögélő hajléktalan ember kétszáz méteres körzetben talál magának ingyen ebédet és fürdési lehetőséget, háromszáz méterre sem kell elmennie orvosi ellátásért, ötszáz méteres körön belül fűtött szállás várja, és még adomány ruhával is ellátják, addig száz kilométerrel keletebbre, egy hevesi kis falu szélső házában észrevétlenül halálra fagyhatnak az ott élő nélkülözők, mert tíz kilométeres sugarú körben nincs senki, aki meghallaná a segélykérésüket.

Eltorzult értékítélet

Ez azért is érdekes, mert a rendszerváltás óta eltelt idő alatt a gyerekszegénység ügye volt az egyetlen olyan kérdés, amelyben széleskörű konszenzus alakult ki. A „Legyen jobb a gyerekeknek” nemzeti stratégia volt az első (és mindeddig egyetlen) olyan jogszabályban rögzített szociális program, amelyet egyhangú döntéssel fogadott el az országgyűlés. De még a kivételes egyetértés sem hozott áttörést a társadalom értékítéletében. Mert társíthatunk bármilyen prioritásokat is az ügyük mellé, amíg a gyerekeinkkel foglalkozó dadáknak, óvónőknak, tanároknak az éppen adható minimális összeghez igazítjuk a fizetését. Érdeemes megnézni, miért keres többet fodrász, az autószerelő vagy az informatikus, miért értékeli többre a munkáját annak, aki a hajunkkal, az autónkkal vagy a számítógépünkkel foglalkozik, mint akire a gyermekünket bizzuk. Ez a társadalmunk eltorzult értékítéletét mutatja.

A gyerekek ügye nem lehet másodlagos. Itt nem lehet kompromisszumokat kötni. Nem határozhatja meg a sorsukat az, hogy hová születtek. Ha másként nem megy, akkor alkotmányos garanciákkal kell megerősíteni a gyerekek jogait az őket megillető esélyekhez. Érdekes módon az üzleti világ már megtalálta azt a modellt, amely az esélyteremtést finanszírozni tudja, a piacon már bebizonyosodott például az, hogy a gyerekek sportolásába érdemes befektetni, különösen, hogy az állam ezt még adókedvezményekkel is támogatja. Ha pedig tízezer gyereket megtanítunk focizni, előbb-utóbb lesz közöttük kettő olyan, akiért csillagászati összeget fizet majd a Barcelona. De nem érné meg hasonló ösztönzőket találni a hátrányos helyzetű gyerekek fejlesztésére? Mi történne, ha valakik a nehéz sorsú gyerekek jövőjébe fektetnék be a pénzüket, ha kifizetődő vállalkozás lenne halmozottan hátrányos helyzetű gyerekből képzett szakembert, orvost, közigazdást nevelni? Annak belátásához mindenesetre nem szükséges pénzügyi végzettség, hogy a felemelésük költségei összehasonlíthatatlanul alacsonyabbak annál az összegnél, amit ugyanezen gyerekek után segélyként, szociális ellátás díjaként kell majd kifizetni, ha az ő életükben nem történik érdemi változás.

Középpontban a család

Ez egy olyan alapigazság, mint az, amelyik kimondja, hogy a szociálpolitika leghatékonyabb eszköze a család. Egy jól működő, a tagjainak biztonságot adó család külső segítség nélkül képes megoldást találni a legtöbb szociális kérdésre. A Magyar Katolikus Püspöki Kar kilencvenes években kiadott, ám a legtöbb megállapítását tekintve ma is fájóan aktuális „Igazságosabb és testvériesebb világot!” című körlevele egyértelműen foglal állást a család szerepéről: „Az egyház a társadalom legfontosabb elemi sejtjének a családot tartja. Itt sajátíthatja el a gyermek azokat az értékeket, melyek segítségével a társadalom hasznos tagjává válhat. A

családnak úgy kell élnie, hogy tagjai megtanulják a fiatalokról és idősekről, a betegekről vagy hátrányos helyzetűekről, valamint a szegényekről való gondoskodást és ellátást.” A jelenlegi kormány családpolitikájának ezzel kapcsolatos szándékai jók. Alapvető érték a családban élő, dolgozó ember. A család megerősítésére irányuló – az ország erejét figyelembe véve olykor irracionálisnak tűnő – figyelem és támogatás mindenekelőtt azért szükséges, mert ha valamit meg akarunk tartani, azt ilyen intenzitással és ilyen hosszú időn keresztül kell támogatni. Még akkor is, ha a támogatások univerzalizása okkal válthat ki vitákat. Közösségünk családban élő, dolgozó tagjai reménnyel tekinthetnek a jövőbe. De vajon az ő boldogulásuk előmozdítja-e az ország árnyékosabb oldalán élőket? Igaz-e, hogy a biztonságban felnövekedők értik, érzik felelősségüket az elesettebbek felé? Megjelenik-e közbeszédünkben a leszakadókért való aggodás?

A nyomor felemészti a jövőt

A nyomorúsággal a magyarországi szociálpolitika nem tud mit kezdeni. Nincs rá eszköz, nincs ajánlott módszer, de még egységes szemlélet sem alakult ki. Az állami szereplők tehetetlenségét látva egyházi és civil szervezetek kísérleteznek a nyomorban élő emberek, nyomorba süllyedt közösségek felemelésével. A nyomor nem a szegénység súlyosabb fokozata, hanem egy attól különböző, minőségében másik élethelyzet. Olyan állapot, amit már nem lehet a pénz hiányával, a háztartási javak szűkösségével leírni. A nyomor ugyanis céltalanná teszi az életet, felemészti a jövőképet, szétmarja a közösséget. A nyomorban élő ember számára nem létezik a holnap, mindig csak „ma van”, és nem számít más, mint a pillanatnyi szükség csillapítása. Immár nemcsak egyedi esetekről, hanem nyomorban élő közösségekről, nyomorgó falvakról is beszélhetünk. Magyarországon 300 és 500 közé tehető azoknak a kistelepüléseknek a száma, ahonnan már mindenki rég elmenekült, aki csak megtehetette. Az ott maradtak hó végén egyedül az uzsorástól kérhetnek segítséget, a gyermeklányok számára gyakran prostituálttá lett nővérük sorsa a legerősebb példa, a tizenéves fiatalok pedig kényszerből válnak felnőtté, és lesznek idejekorán maguk is szülőkké, miközben szerencsésebb körülmények közé született kortársaik még az érettségire készülnek. Ezekon a településeken, településrészekon képtelenség egészségesen felnövekedni.

Mit lehet tenni? Mit várhatunk ma, amikor az országot belülről szorító, pusztító bajt, felülírja a beláthatatlan méretű, határainkon túlról érkező kihívás? Vagyunk-e elegen, akik képesek reális képet festeni és emberi szavakat mondani?

A huszonegyedik órán túl

Nincs több idő, túlfutottunk a huszonegyedik órán. A kormány az EU2020 stratégiához készített dokumentumában 1 millió 700 ezer deprivált, azaz minden emberitől megfosztott személlyel számol, amelyet 2020-ig 20%-kal kíván csökkenteni. Ez fájdalmasan szerény, de sokatmondó vállalás. Közel másfél millió, a lét peremén tengődő ember. Ennyi nyomorúságot hordozva nem lehet sikeres az ország.

Józanul, társakat keresve, újra kell gondolnunk a feladatokat. Új szemléletű, pragmatikus szociálpolitikára van szükség. Pontos diagnózisokra, célzott terápiára és olyanra, amely képes önmagát korigálni. Ha nem így indulunk, rosszul fogunk segíteni. Rosszul segíteni pedig bűn. Kezdjük az elején. Kezdjük a gyermekekkel. Talán a gyermekek nyomora olyan seb társadalmunk testén, amely mindenkinek fáj. Nem kellene több mint 25 év célzott, logikus, nagyvonalú, kitartó munka. És ez a 25 év elkezdődött.